

De Jonge **Watervisie**

JONGE
KLIMAAT-
BEWEGING

Voorwoord

In september 2022 lanceerden we de Jonge Klimaatagenda 3.0. Een ambitieuze, uitgebreide en concrete visie voor Nederland. Het geeft een duidelijk beeld van hoe Nederlandse jongeren willen dat hun land er in 2040 uitziet. Kort gezegd is dat duurzaam, rechtvaardig, en leefbaar zoals nooit tevoren.

Het stuk dat nu voor je ligt, is een onmisbare toevoeging aan de Jonge Klimaatagenda. In het jaar waarin we niet alleen de watersnoodramp herdenken, maar ook op internationaal niveau het belang van water erkennen via de VN-Waterconferentie 2023, lichten ook de Nederlandse jongeren dit thema toe. Water is een belangrijk onderdeel van de Nederlandse identiteit, zowel vroeger, als nu en in de toekomst.

Als je aan Nederland denkt, denk je: waterland. We leven in een delta en dat komt overal in de Nederlandse cultuur terug. Van het werkwoord polderen¹ tot het enthousiasme waarmee we elke winter weer hopen op een Elfstedentocht: water is een belangrijk onderdeel van Nederland. Niet alleen fysiek, zoals in de vorm van de zee en de vele rivieren, kanalen en beekjes in onze delta, maar ook in onze manier van denken en doen. Veel Nederlanders leven onder het zeeniveau en de Watersnoodramp van 1953 is nog altijd in ons collectieve geheugen gegroeefd. Een deel van Nederland is zelfs nog maar relatief kort 'droog' land en lag voorheen onder water, zoals Flevoland. In onze omgang met water zijn we uniek. Je hebt vast wel gehoord van de waterschappen,² maar wist je ook dat zij één van de oudste instellingen van Nederland zijn en buiten ons land bijna nergens bestaan? Hoewel we allemaal opgegroeid zijn in dit mooie waterland, zijn we ook nog steeds op heel veel manieren niet bewust van het belang van water. Dat er schoon drinkwater uit de kraan komt, vinden we normaal, terwijl dat helemaal niet vanzelfsprekend is. Water is er altijd, voor iedereen die wil, hoeveel je maar wil, en is schoon, veilig en drinkbaar. Toch?

Het Nederlandse waterbeleid is lang gericht geweest op onszelf beschermen tegen een 'teveel' aan water vanuit de zee en de rivieren. Nederland is expert geworden op het gebied van technisch watermanagement: water opvangen, afvoeren, en buiten houden. Dat beleid is zonder aanvulling en verandering niet langer houdbaar. Door klimaatverandering stijgt de zeespiegel harder dan we tijdens het bouwen van de stormvloedkeringen hadden kunnen bedenken; door veranderende weerpatronen valt er meer neerslag in kortere tijd; en voor het eerst moeten we ook leren omgaan met langdurige droogte. De continue verlaging van het grondwaterpeil bedreigt de biodiversiteit en het unieke Nederlandse deltalandschap.

Om Nederland veilig te stellen voor onszelf en de generaties na ons, is verandering onontkomelijk. We moeten weer mee gaan bewegen met het water, in plaats van het vooral proberen te sturen. De Jonge Watervisie geeft een beeld van hoe we in 2040 met water omgaan als het aan de Nederlandse jongeren ligt. Net zoals de Jonge Klimaatagenda 3.0 is het een ambitieuze visie: uit alles blijkt dat we water waarderen als een broodnodige, maar beperkt beschikbare grondstof, waar we rechtvaardig, duurzaam en sociaal mee om moeten gaan. Dat klinkt als een droombeeld, maar dat is het allerminst: alle oplossingen om een duurzame omgang met water te bereiken, liggen binnen handbereik. We moeten ze alleen uitvoeren. De Jonge Watervisie leidt ons daarin de weg.

De Jonge Watervisie bundelt de mening en ideeën van een grote groep Nederlandse jongeren. De visie hadden we dan ook niet zonder jongeren kunnen schrijven. Allereerst bedanken we graag de jongeren in de werkgroepen Jonge Klimaatagenda en Public Affairs, die de verschillende thema's in deze visie hebben onderzocht, in gesprek gegaan zijn met experts en andere jongeren, en deze kennis hebben omgezet in deze visie. We bedanken graag ook alle jongerenorganisaties, vrijwilligers, experts, en andere individuen die hebben meegedacht en meegeschreven aan de Jonge Watervisie. Bedankt voor jullie aanwezigheid bij de Waterdialoog, jullie waardevolle feedback en jullie inspirerende ideeën. Ten slotte, maar desondanks het meest belangrijk: bedankt voor jullie vertrouwen in de Jonge Klimaatbeweging. Jullie plaatsen jullie vertrouwen in ons om jullie stem te behartigen in het Nederlandse klimaat- en waterdebat, en daarvoor zijn we jullie ontzettend dankbaar. We doen ons uiterste best om jullie toekomstvisie waar te maken.

Namens het bestuur van de Jonge Klimaatbeweging,

Irthe de Jong
Bestuurslid Jonge Klimaatagenda

In de Jonge Watervisie...

4. Leeswijzer en samenvatting

Water &
Economie

Water,
**Biodiversiteit
& Natuur**

Water &
Adaptie

Water &
Voeding

Water &
**Maatschappelijke
Verandering**

Water & de
**Gebouwde
Omgeving**

26. Conclusie en colofon

27. Bronnen en voetnoten

Leeswijzer en samenvatting

Zes verbonden thema's

Onze visie is opgebouwd uit zes thema's: water & economie; water & adaptatie; water & maatschappelijke verandering; water, biodiversiteit en natuur; water & voeding; en water & de gebouwde omgeving. Aan de hand van deze thema's bespreken we hoe we in 2040 duurzaam met water omgaan in Nederland. Deze thema's kun je echter niet los van elkaar zien. Zowel de problematiek als de oplossingen vallen onder meerdere thema's: het hoofdstuk Water & Adaptatie is bijvoorbeeld niet los te zien van het hoofdstuk Water & de Gebouwde Omgeving. We raden dan ook aan om de Jonge Watervisie in zijn geheel te lezen.

In het thema Water & Economie bespreken we de cruciale rol van water in de Nederlandse economie. Om onze economie duurzamer met water om te laten gaan heeft in 2040 een systeemverandering plaatsgevonden. De focus ligt in 2040 op brede welvaart. De economie is circulair en we betalen de echte prijs voor water. Hierdoor besparen we op watergebruik en zorgen we dat vervuiling van het water wordt voorkomen, of dat de vervuilende stoffen worden verwijderd en gebruikt voor nieuwe grondstoffen. Water is een verdelingsvraagstuk en dat vraagt een transparante belangenafweging. Zo wordt voor de Noordzee een belangenafweging gemaakt tussen natuur, scheepvaart, energiewinning en visserij, waarbij de brede maatschappelijke winst het zwaarste weegt. Watergebruik wordt eerlijk verdeeld, dit betekent dat noodzakelijk watergebruik voor iedereen toegankelijk is. Tegelijkertijd is water kostbaar en gaan we er zuinig mee om. Grootverbruikers en vervuilers gaan meer betalen en er geldt een waterbesparingsplicht voor bedrijven.

Water & Adaptatie beschrijft voor welke uitdagingen Nederland staat om in de toekomst veilig met water te kunnen blijven leven. Door klimaatverandering is er een aantal problemen ontstaan waar het watersysteem in 2023 onvoldoende op was voorbereid, zoals steeds vaker extreme rivierstanden, droogte, verzilting, de stijgende zeespiegel. Deze problemen zijn in 2040 aangepakt door het watersysteem aan te passen van het snel afvoeren van water naar het langer vasthouden van water. We werken beter samen met onze buurlanden die stroomopwaarts in de rivierloop liggen. We laten ons leiden door de lange termijn en kijken ver vooruit naar de toekomst, om te zorgen dat de maatregelen die we nemen ook nog effectief zijn als klimaatverandering onverhoopt nog verder versneld.

In het thema Water & Maatschappelijke Verandering wordt water beschreven als een integraal onderdeel van onze samenleving. In 2040 heeft er een maatschappelijke gedragsverandering plaatsgevonden bij individuen en bedrijven en gaat iedereen duurzaam met water om. Educatie in Nederland is in 2040 zo ingericht dat we ons bewust zijn van de unieke natuur van de Nederlandse delta en iedereen is bekend met de rol van instanties zoals de waterschappen. Het belang van water komt in 2040 ook terug in waterbeleid en -recht. Het beleid van waterschappen stuurt aan op een natuurinclusieve omgang zoals natuurvriendelijke oevers en watermassa's hebben eigen rechten. Deze rechten zorgen dat de belangen van natuur en water vertegenwoordigd zijn in besluitvorming en zijn een juridische stok achter de deur als dit niet gebeurt. Om duurzaam omgaan met water mogelijk te maken heeft Nederland grensoverschrijdende samenwerking met omliggende landen. Hierdoor wordt er gezamenlijk zorg gedragen voor het tegengaan van vervuiling en de omgang met waterschaarste of -overschot.

Water, Biodiversiteit & Natuur draait om hoe we in 2040 anders omgaan met onze watersystemen om de natuur en de biodiversiteit te versterken. Niet de landbouw en de economie, maar de natuurlijke watersystemen staan centraal bij het maken van beleidskeuzes over ruimtelijke inrichting. Het grondwaterpeil in natuurgebieden en het platteland is structureel verhoogd. De waterkwaliteit is enorm verbeterd: gevaarlijke stoffen komen door strengere regelgeving en handhaving niet langer in oppervlaktewater terecht. Verder werken overheden samen met boeren om het water schoon te houden, wat ook de bodem, planten en dieren ten goede komt. De Noord- en Waddenzee zijn streng beschermd. Kwetsbare en bijzondere dierenpopulaties, en de bodemnatuur in de Noordzee en Waddenzee zijn hersteld.

Het thema Water & Voeding laat zien hoe de Nederlandse landbouw in 2040 bijdraagt aan natuur-, bodem-, en grondwaterherstel. We bedrijven regeneratieve landbouw en verbouwen voedsel in voedselbossen en permacultuur, waardoor het landschap gevarieerd is en de biodiversiteit toeneemt. Langs de kust, waar we te maken hebben met verzilting, verbouwen we zouttolerante gewassen, zoals aardappelen, bieten, en wortelen. Aquacultuur, zoals zeewier verbouwen, is toegenomen. Landbouw vindt niet alleen op het platteland plaats, maar ook in de stad. Stadslandbouw, bijvoorbeeld door dakakkers en volkstuinten, draagt bij aan de opvang van regenwater. Ons voedselpatroon is veranderd: we eten weinig dierlijke eiwitten, en halen onze eiwitten vooral uit planten. Daardoor is het waterverbruik van de landbouw sterk afgenomen, en hoeven we ook minder te importeren. De visserij is afgenomen, duurzaam, en vindt niet plaats in natuurgebieden zoals de Waddenzee, zodat vis de kans krijgen om te herstellen.

Tot slot geeft het thema Water & de Gebouwde Omgeving aan hoe we in 2040 onze manier van leven hebben aangepast op de uitdagingen die door klimaatverandering zijn ontstaan. In 2040 hebben we de wooncrisis opgelost, o.a. door meer in het oosten van het land te bouwen. Daardoor is er meer huisvesting op hoger gelegen gronden, waar we beter beschermd zijn tegen de stijgende zeespiegel. Onze gebouwen zijn natuurinclusief en met circulaire materialen gebouwd. Groene daken, meer beplanting op straat, en minder steen zorgen voor waterretentie tijdens regenval, en dat water kunnen we gebruiken tijdens droge periodes. Water en natuur lopen door onze woonkernen heen als groenblauwe stadsaders. Dat maakt het leven in de stad gezonder en fijner voor mens en dier, maar biedt ook ruimte om water vast te houden en op te slaan. Naast een energielabel hebben onze huizen ook een klimaatlabel zodat het voor bewoners duidelijk is of er risico's zijn voor wateroverlast in hun leefomgeving. Waar deze risico's hoger liggen, kiezen we voor amfibische of zelfs drijvende huizen. Om minder drinkwater te verspillen is het aanleggen van waterzuinig sanitair de standaard geworden en gebruiken we regenwater voor onze tuinen.

Verhouding met de Jonge Klimaat-agenda 3.0

De Jonge Watervisie is een uitbreiding van de Jonge Klimaatagenda 3.0. Dat betekent dat de Jonge Watervisie in het toekomstbeeld van de Jonge Klimaatagenda 3.0 past, en niet los te zien is van de Jonge Klimaatagenda 3.0. Het 2040 dat de Jonge Klimaatagenda 3.0 schetst, is het uitgangspunt van de Jonge Watervisie. Omdat dat toekomstbeeld ook al geschetst is in de Jonge Klimaatagenda 3.0, heeft de Jonge Watervisie heeft een wat praktischer insteek: meer gericht op wat we in het hier en nu al kunnen doen om dat toekomstbeeld uit te laten komen. We verwijzen in de Jonge Watervisie regelmatig naar begrippen uit de Jonge Klimaatagenda 3.0, zoals brede welvaart, regeneratieve landbouw en een natuurinclusieve samenleving.

Water & Economie

Onze economie en industrie zijn doordrenkt met water. Zonder de beschikbaarheid van voldoende schoon en veilig (zoet) water, stukt onze hele economie en de productie van allerlei goederen. Daarnaast moet ook de grond waar onze economische activiteit plaatsvindt beschermd worden tegen het water.

De economie is dus afhankelijk van water; maar tegelijkertijd veroorzaakt de economie op systematische wijze waterschaarste en vervuiling. Waterbeheerders zoals de Waterschappen zijn achter de schermen hard bezig om de waterproblemen die de huidige economie veroorzaakt, op te lossen.³ Er is systeemverandering nodig (zie ook *Economie, De Jonge Klimaatagenda 3.0*). In 2040 is de duurzame omgang met water daarom een voorwaarde voor onze economie. Dit sluit aan op het streven naar **brede welvaart**: financiële afwegingen zijn niet het belangrijkste, maar juist ook sociaal en natuurlijk kapitaal. Nederland is niet alleen expert op het gebied van watermanagement, maar ook op het gebied van duurzaam en circulair watergebruik en het aanleggen van **toekomstbestendige infrastructuur**. Op deze manier is de Nederlandse watersector toekomstbestendig. In 2040 borgen we dat water **eerlijk verdeeld** en voor

noodzakelijk gebruik overal toegankelijk is. Bij iedere beslissing denken we aan het effect op watergebruik en -vervuiling, hier en nu maar ook later en elders. De echte waarde van water wordt meegenomen in economische keuzes. Water heeft invloed op verschillende ecosystemendiensten, met name productiediensten. Productiediensten van water zijn onder andere de productie van voedsel, ruwe materialen en de zoetwatervoorziening.⁴ Water heeft ook invloed op culturele diensten en regulerende diensten. **True pricing** van watergebruik gedurende een productieproces zorgt ervoor dat de positieve en negatieve effecten op deze ecosystemendiensten, ook wel de maatschappelijke kosten en baten, worden meegenomen in de prijs (zie ook *Economie, De Jonge Klimaatagenda 3.0*).⁵ In de toekomst betalen we daardoor bij de aankoop van producten en niet-noodzakelijk waterverbruik de echte prijs van water, inclusief de sociale kosten en milieukosten.

Circulaire economie

Onze huidige waterintensieve economie zorgt voor waterschaarste en vervuiling. Dit komt doordat er teveel water wordt gebruikt en vervuild water niet wordt schoongemaakt voordat het geloosd wordt.⁶ Een **circulaire economie** kan deze problemen oplossen. Hoewel water schaars is, wordt water tijdens productieprocessen vaak gebruikt alsof het oneindig is. In 2040 gebruiken we water in de circulaire economie als schaarse grondstof: waar mogelijk wordt het gebruik vermeden en circulaire innovaties richten zich op het besparen van water en voorkomen van vervuiling. Water dat we wel gebruiken maken we naderhand schoon en laten we zonder vervuiling terugvloeien naar de natuurlijke watercyclus. Stoffen zoals fosfaat, methaan en cellulose winnen we terug als bron voor grondstoffen en duurzame energie.⁷ Warmtelozing op het watersysteem wordt voorkomen en deze warmte wordt gebruikt om bijvoorbeeld woonwijken te verwarmen. We maken afspraken over de gehele keten, gaan vervuiling tegen en delen kennis zodat alle betrokken partijen hun bijdrage leveren aan circulair watergebruik.

Water als verdelingsvraagstuk

In 2040 begrijpen we dat water schaars is en richten we ons meer op het **vasthouden van water** om de schaarste te beperken en gebruikt de industrie waar mogelijk water van lagere kwaliteit in plaats van drinkwater. Desondanks blijft schoon drinkwater een schaars goed, dat zoveel mogelijk veiliggesteld moet worden voor noodzakelijk gebruik.⁸ Water is van cruciaal belang, niet alleen voor huishoudens en natuur maar ook voor vele sectoren: van de landbouw en industrie tot aan scheepvaart en recreatie. Omgang met water is een verdelingsvraagstuk en vereist een belangenafweging. Het is van belang om te weten voor wie en op welk moment, water welke functies heeft. Alleen door dat in kaart te brengen kan er een transparante discussie plaatsvinden hoe het water in de toekomst verdeeld moet worden, ook buiten de bestaande verdringsreeks.⁹ Bij die belangenafweging houden we brede welvaart en de true price van water als uitgangspunt: economische winst weegt niet het zwaarst, maar juist bredere maatschappelijke winst. Het **verdelingsvraagstuk** speelt niet alleen bij het waterverbruik zelf, maar ook bij de grondwaterstand en ondergronds, waar water kan worden gewonnen voor drinkwater of kan dienen als opslag voor energie. Verder vindt op de Noordzee ook een eerlijke belangenafweging plaats tussen natuur, scheepvaart, visserij, en groeiende sectoren als windenergie en aquacultuur (zeewier), en is er een blijvende dialoog tussen de verschillende betrokkenen en de overheid. De Waddenzee blijft, net zoals nu, een natuurgebied.

De prijs van water

We betalen voor niet-noodzakelijk watergebruik de **true price** van water. Daarin komen de kosten voor het beheer en het zuiveren van water terug. Die kosten verdelen we in 2040 eerlijk onder de gebruikers van water. In 2040 realiseert iedereen zich dat schoon water geen vanzelfsprekendheid is, maar iets waar kosten aan verbonden zijn. We gaan bewust om met kraanwater. Tegelijkertijd blijft schoon water een **basisbehoefte** en een recht voor iedere burger. De prioriteit ligt bij het vervullen van die basisbehoefte. Om die reden gebruiken we een **gestaffelde prijs** voor water: we betalen een basisprijs voor de hoeveelheid water van een gemiddeld huishouden, en betalen extra belasting voor overmatig en niet-noodzakelijk gebruik zoals het vullen van een zwembad.

Momenteel zijn er voor bedrijven weinig financiële prikkels om zuinig met water om te gaan, door een laag belastingplafond op drinkwater. Daardoor zijn de kosten van water oneerlijk verdeeld: huishoudens betalen over al hun verbruik belasting, maar bedrijven als grootverbruikers niet.¹⁰ In 2040 is het belastingplafond afgeschaft en betalen bedrijven over al hun waterverbruik belasting. Ook is er een **waterbesparingsplicht**, vergelijkbaar met de energiebesparingsplicht,¹¹ die bedrijven verplicht om waterbesparende maatregelen te nemen die zich binnen vijf jaar terugverdienen.

Water & Adaptatie

De gevolgen van klimaatverandering hebben de weerpatronen veranderd: het is vaker te nat en langer te droog. Nederland heeft zich zo veel mogelijk gericht op mitigatie van klimaatverandering, maar de vermindering van CO₂-uitstoot heeft de gevolgen van klimaatverandering niet helemaal kunnen voorkomen. Nederland heeft zich in 2040 daarom moeten aanpassen aan veranderende weerpatronen, de stijgende zeespiegel, de opwarming van de watertemperatuur en het verdwijnen van gezonde ecosystemen. Nederland was lang ingericht op water zo snel mogelijk afvoeren, maar om te zorgen dat er in droge periodes genoeg water is slaan we in tijden van zware regenval meer water op. Denk aan de overstromingen in Limburg in 2021 en de droge zomers.¹² Om beter met deze problematiek om te kunnen gaan, hebben we in 2040 onze leefomgeving aangepast aan het veranderende klimaat. We hebben ruimte gecreëerd om water te bergen, vast te houden en te hergebruiken (zie ook *Water & de Gebouwde Omgeving*)

De lange termijn

Omdat het aanleggen van infrastructuur veel tijd kost, zijn we daar al ver voor 2040 mee begonnen. Dat vereiste een langetermijnvisie en samenwerking van provincies, waterschappen, gemeenten, de centrale overheid, en samenwerkingsorganen zoals stroomcommissies. Daarom stelden we een Nationale Waterstrategie op. Nederland had de lange termijn altijd al op het oog bij het aanleggen van adaptatie-infrastructuur (denk bijvoorbeeld aan de Afsluitdijk en Waterkeringen), maar was zich daarbij nog te weinig bewust van de gevolgen van klimaatverandering op de lange termijn. We hebben ons toekomstbeeld aangepast aan de realiteit van klimaatverandering, en zijn daardoor breder gaan kijken naar de gevolgen van een adaptatiestrategie voor Nederland. We zetten in op het beschermen van de kust tegen overstromingen en erosie middels zoveel mogelijk zachte maatregelen (natuurlijk) en een open bescherming. Natuurinclusieve maatregelen hebben altijd de voorkeur. Bij zeer hoge zeespiegelstijging kan een gesloten bescherming nodig zijn. Een zo veilig en natuurinclusief mogelijk systeem staat daarbij centraal. Ook moet gebiedsspecifiek de afweging worden gemaakt of de kosten voor het behoud van sommige gebieden afwegen tegen de meerwaarde.

Droogte

We hebben in 2040 geleerd om te gaan met langdurige droogte in Nederland. Langdurige droogte veroorzaakte, met name in het groeiseizoen, bijvoorbeeld minder opbrengst in de agrarische sector en hittestress in onze bossen maar ook o.a. logistieke problemen in de binnenvaart. Ook verzilting, door de stijgende zeespiegel en een te laag grondwaterpeil, bedreigde de voedselvoorziening. Waar we in het verleden verzilting door droogte grotendeels tegen gingen door doorspoeling, bedachten we hier een toekomstbestendige oplossingen voor. Het watersysteem was ingericht op het snel afvoeren van water na een hevige regenbui, maar dit was niet langer houdbaar doordat regen steeds meer in korte, maar hevige periodes plaatsvindt. We moesten het water ook vasthouden voor drogere periodes om de gevolgen van droogte en verzilting tegen te gaan. Daarom hebben we in 2040 **zo min mogelijk versteende bodembedekking** in de gebouwde omgeving, zodat water vastgehouden wordt door de bodem en door planten. Ook is er om die reden meer groen in steden. Om economische activiteiten in tijden van droogte veilig te stellen, hebben we zowel boven als ondergronds **extra waterbuffers** aangelegd, en is het waterpeil in zoete oppervlaktewateren flexibeler gemaakt. Hierdoor is er niet alleen extra watering voor landbouw beschikbaar ten tijde van droogte, maar ook voldoende water om de economie draaiende te houden en om de bodem te doorspoelen tegen verzilting (zie ook *Water & Voedsel en Water & Economie*).

Nederland is in 2040 goed voorbereid op grotere bos- en heidebranden. Vooral in het oosten en zuiden van het land woeden deze in droge en hete periodes. We voorkomen branden door goed bosbeheer en het maken van brandgangen. Wanneer ze toch uitbreken, hebben we een **speciale**

beroepseenheid die getraind is in het bieden van hulp tijdens klimatrampen. Omdat klimatrampen niet jaarlijks voorkomen, organiseren we deze beroepseenheid in samenwerking met onze directe buurlanden en de Europese Unie.

Overstroming vanuit de rivier

Door de extremere weerpatronen en het smelten van de gletsjers in de hooggebergtes moeten we onszelf beschermen tegen rivieren die uit hun oevers treden. We geven de rivier **ruimte**, zodat die veilig kan overstromen in de uiterwaarden zonder dat er wateroverlast ontstaat. We bouwen zo min mogelijk in de uiterwaarden en dan alleen gebouwen die ontworpen zijn om te onderstromen, kanaliseren we de rivier niet in en zorgen we dat toekomstige dijkversterking niet gehinderd wordt. Bij een overschot aan regenwater

leiden we dat water niet direct de rivier in, maar vertragen we opname van het water in de rivier door **verbeterde waterretentie**. We beschermen en verbeteren natte natuurgebieden rondom de rivieren, zodat er ruimte is om water vast te houden (zie ook *Water, Biodiversiteit & Natuur*). De gebouwde omgeving is zo veel mogelijk **ontsteend** en beplant met planten die met hun wortels water vasthouden (zie ook *Water & de Gebouwde Omgeving*). Ook hebben we de pijnpunten in de zijrivieren weggenomen, Nederland

kende veel zijrivieren met hoge overstromingskansen, maar in 2040 kronkelen deze meer om het water te vertragen en zodat het water een langere afstand moet afleggen voordat het uitmondt in de hoofdrievieren. Verder hebben de zijrivieren ook meer overloop ruimte gekregen tegen het "terugslag-effect" om een situatie zoals in Limburg in 2021 te voorkomen. Onze oevers zijn daarnaast groen en biodivers (zie ook *Water, Biodiversiteit & Natuur*).

Overstroming vanuit zee

In Nederland waren we goed beschermd tegen overstromingsgevaar vanuit zee door onze sterke kustbescherming, die grotendeels gebouwd is na de watersnoodramp van 1953. Door klimaatverandering stijgt de zeespiegel echter meer dan men voorzag na 1953.¹³ In 2040 hebben we de kustbescherming op de nieuwe cijfers aangepast. We blijven de kust beschermen en monitoren, en werken constant aan het verbeteren van de waterkeringen. We gebruiken zoveel mogelijk **natuurlijke oplossingen**, zoals het beschermen van de duingebieden en riffen. We beschermen de kust tegen overstromingen en erosie zo veel mogelijk met **zachte, natuurinclusieve maatregelen** en **open bescherming**. Gesloten bescherming passen we alleen toe waar nodig, en daarbij maken we het systeem alsnog zo veel mogelijk natuurinclusief door onder andere het creëren van schuilplaatsen voor onderwater dieren zoals schanskorven.

Onszelf beschermen door het keren van hoogwater heeft ons ver gebracht, maar water kunnen we in de verdere toekomst slechts beperkt tegenhouden als de zeespiegel blijft stijgen. Daarom zijn we ons leven

Nederland ligt aan het einde van het stroomgebied van haar grote rivieren. Daarom zijn de bovenstaande maatregelen niet alleen in Nederland uitgevoerd, maar hebben we samengewerkt met andere landen stroomopwaarts, zodat het water langs de gehele waterloop van de rivier wordt vertraagd. Via **internationale riviercommissies** blijven we in gesprek om rivierbeleid adaptiever te maken en snel te kunnen handelen bij een overvloed aan rivierwater.

in 2040 steeds verder aan het aanpassen om te leven met water. Als we bouwen in gebieden met een hoger overstromingsrisico, maken we woningen **amfibisch of drijvend** (zie ook *Water & de Gebouwde Omgeving*). We gebruiken meer **zouttolerante gewassen en niet-grondgebonden teelt** (zie ook *Water & Voeding*). We maken voor ieder gebied een grondige afweging of de kosten voor het behoud van het gebied afwegen tegen de economische én ecologische-, culturele- en historische meerwaarde.

Om landbehoud te garanderen en de Nederlandse bevolking te beschermen tegen de stijgende zeespiegel, is het zeewater sturen belangrijk gebleven, ook in 2040. We blijven de waterkeringen verbeteren en leggen eventueel nieuwe aan. Wanneer het verhogen van de keringen te moeilijk en kostbaar wordt en Nederland onder water dreigt te staan, gaan we zeewaarts door het aanleggen van een hoger gelegen land in zee om de delta beter te beschermen tegen hoogwater. Pas in het uiterste geval, wanneer andere adaptatiestrategieën niet meer helpen, zullen we ons landwaarts verplaatsen.

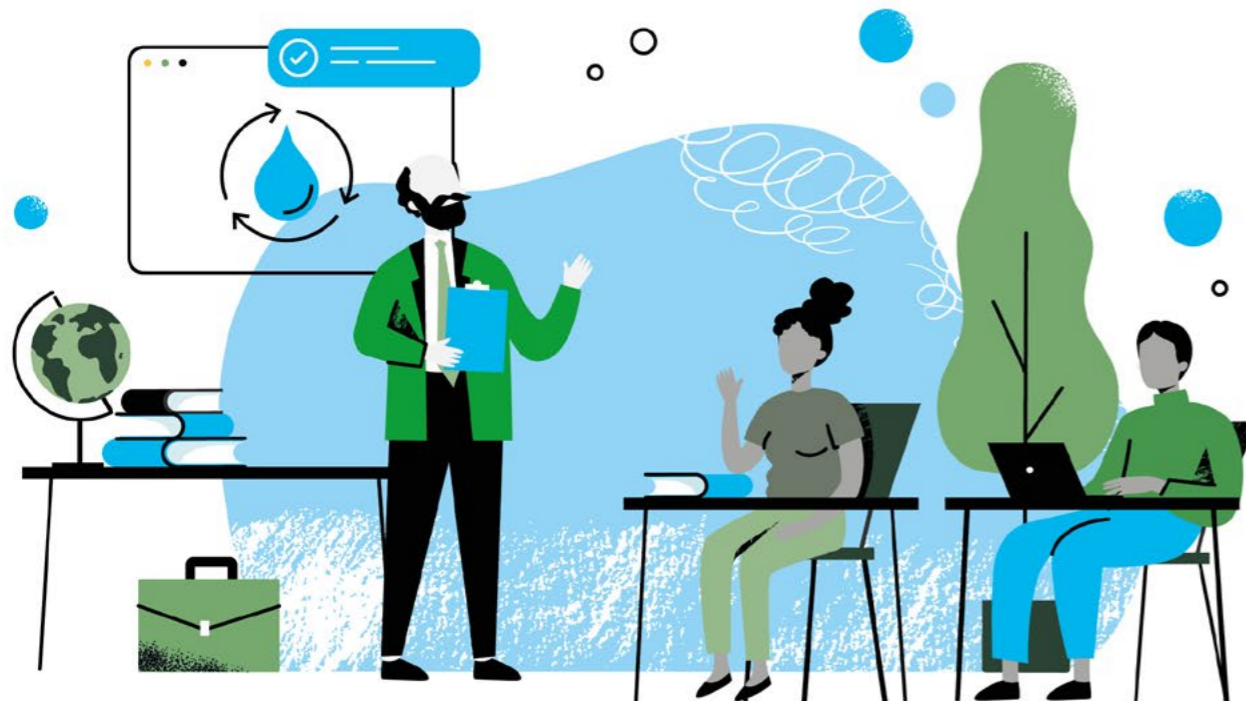
Water & Maatschappelijke Verandering

Water is een integraal onderdeel van onze samenleving en een eerste levensbehoefte, maar het is helemaal niet vanzelfsprekend dat we over voldoende schoon zoet water beschikken. In 2040 is de cultuur rondom water veranderd: iedereen, van individuen tot bedrijven, is zich bewust van het belang van duurzaam watergebruik. Dit begint in de klas, waar we leren over duurzaam watergebruik, maar ook buiten school is onze verhouding tot water veranderd door beleid. Onze verhouding tot water is veranderd op vele vlakken: ons rechtssysteem is bijvoorbeeld ingericht op het beschermen van water en natuur. Ook zijn we deel van een internationale cultuur van samenwerking in de aanpak van milieuvervuiling, en bedenken we, samen met andere landen, oplossingen voor de problemen die deze vervuiling veroorzaken.

Water & educatie

Veel mensen in Nederland weten niet wat het betekent dat we in een delta leven. In 2040 zijn we ons hier bewuster van en leren we hoe we er beter mee omgaan. Door klimaatverandering stijgt de zeespiegel, en dit zal onze duinen, dijken en stormvloedkeringen zwaarder belasten.¹⁴ We waarderen de **unieke natuur** van de delta en de unieke manieren waarop we in Nederland omgaan met de gevaren van in een delta leven, zoals **de waterschappen**. We kennen de taken van de waterschappen en we stemmen massaal bij de waterschapsverkiezingen. Water heeft ook een structurele plek in het basis- en middelbare

schoolonderwijs. We worden opgeleid met kennis over de kracht van en het belang van water voor Nederland. Hierdoor worden we opgeleid voor de toekomst: we leren vaardigheden die ons helpen oplossingen te vinden voor problemen rondom water. We leren ook over hoe we beter met water om kunnen gaan: hoe bedrijven, maar ook individuen water kunnen besparen. Ook volwassenen leren continu over water, bijvoorbeeld door **informatiefilmpjes of bewustwordingscampagnes**. Zo leven we in een land waar mensen écht weten wat 'Nederland waterland' betekent.

Waterbeleid en -rechten

In 2040 is de overheid en het rechtssysteem er op ingesteld dat we bewust en voorzichtig met water om moeten gaan. Dit komt terug in het beleid van de waterschappen, gemeente, provincies en de landelijke overheid. De waterschappen houden zich bezig met **natuurherstel en -behoud** in het waterbeheer door het aanleggen van **natuurvriendelijke oevers** en het bevorderen van biodiversiteit in rivieren. Ook wordt overal de openbare ruimte zo ingericht dat de sponswerking van de bodem wordt hersteld. De overheid stelt strengere eisen bij het verstrekken van vergunningen voor grondwateronttrekking en grondwaterfiltratie. Ook is het Nederlandse rechtssysteem ingericht om de natuur en watermassa's te beschermen. Veel landen zijn Nederland al voorgegaan met **rechten voor de natuur en water**, zoals Ecuador, Spanje en Nieuw-Zeeland, en

Nederland blijft niet achter.¹⁵ Deze rechten voor watermassa's zijn niet alleen symbolisch, maar juist ook praktisch en broodnodig. Door deze rechten hebben we een nieuwe waardering voor het water en het ecosysteem waar het water onderdeel van is, inclusief de dieren en organismen die afhankelijk zijn van het water. De rechten waarborgen dat watermassa's en ecosystemen deelnemer zijn bij besluitvorming door middel van **vertegenwoordiging** in commissies en bestuursorganen. Ze vormen een juridische stok achter de deur bij het verminderen van vervuiling, het handhaven van milieubeleid, het behouden van ecosystemen, en het behouden van een gezonde waterkwaliteit.¹⁶ Door rekening te houden met de behoeften van onze natuur, geven we invulling aan een duurzame leefomgeving voor onze huidige en toekomstige generaties.

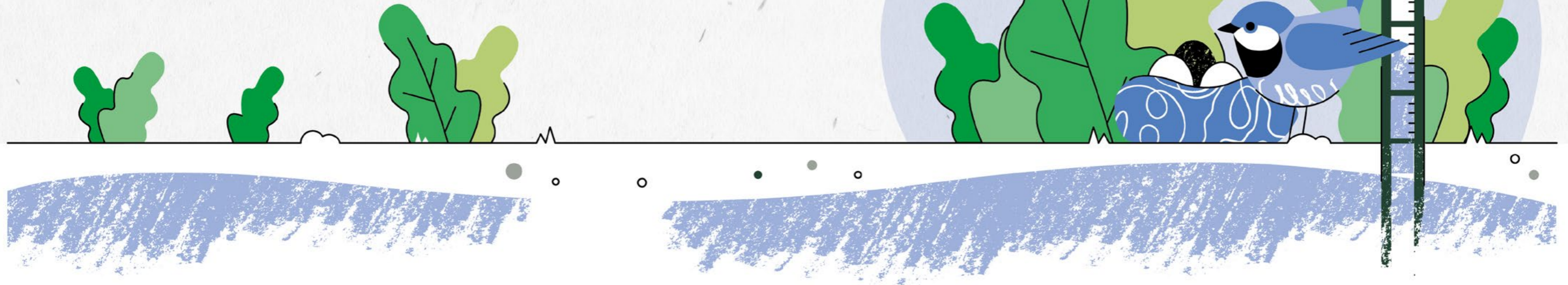
Water & grensoverschrijdende samenwerking

Water is niet grensgebonden. De watercyclus - van verdamping tot condensatie, van neerslag tot afvoer en uiteindelijk uitstroom in de oceanen - is verspreid over grote gebieden, die meerdere landen beslaan. Dit geldt ook voor vervuiling: deze is grensoverschrijdend en zorgt voor milieuproblemen in het volledige stroomgebied en in internationale wateren zoals de Noordzee. Dit zien we onder meer bij afnemende gletsjers, die zorgen voor een vermindering van smeltwater in onze rivieren en een stijging van de zeespiegel.¹⁷ Daarom werken we internationaal samen, met speciale aandacht voor de landen in het stroomgebied van onze rivieren.¹⁸ In de toekomst zijn de huidige **samenwerkingsafspraken over water** uitgediept en strekken deze verder. Waar nodig, hebben we nieuwe afspraken, zoals over

natuurinclusieve oplossingen, het circulair omgaan met water, en het verbeteren en beschermen van de waterkwaliteit. Bij het maken van deze afspraken voorkomen we **afwenteling**: het afschuiven van problemen op toekomstige generaties en plekken buiten Nederland.¹⁹ Problemen pakken we multidisciplinair aan, waardoor we **sectorele afwenteling** voorkomen: het creëren van nieuwe problemen door de oplossing van een ander probleem. We hebben afgesproken hoe we omgaan met schaarste en overschot in de afvoer van rivierwater, en hoe we in het volledige stroomgebied vervuiling tegengaan.²⁰ We wisselen data en kennis uit op basis van wederzijds vertrouwen en een gedeelde interesse om zo goed mogelijk voor onze gedeelde wateren en natuur te zorgen.

Water, Biodiversiteit & Natuur

Droogte en vervuiling bedreigen momenteel de Nederlandse natuur en biodiversiteit ernstig. 90% van al het water in Nederland voldoet momenteel niet aan de standaarden voor waterkwaliteit zoals vastgelegd in de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), onder andere door bestrijdingsmiddelen en riooloverstorten.²¹ Daarnaast wordt in Nederland veel te weinig water vastgehouden, waardoor we vaak te maken hebben met ernstige droogte. Dit heeft serieuze gevolgen voor de overleving van veel plantensoorten waaronder bomen, en bedreigt daardoor ook de overlevingskansen van de dieren die afhankelijk zijn van deze planten. Droogte in natuurgebieden maken de negatieve gevolgen van hoge stikstofwaarden nog groter.²² Deze droogte is grotendeels het gevolg van beleidskeuzes. Dat beleid is in 2040 anders.

In 2040 is Nederland een **natuurinclusieve samenleving** (zie ook *Biodiversiteit, de Jonge Klimaatagenda 3.0*). Dit betekent dat in het beleid en de keuzes over de ruimtelijke inrichting niet alleen landbouw en economie centraal staan, maar ook het natuurlijk watersysteem. We proberen niet het natuurlijk watersysteem te manipuleren, maar baseren het beleid juist op de watercyclus en het ecosysteem. We bewegen mee met het water, in plaats van dat we het water

dwingen om zo snel mogelijk naar zee te stromen. Dit vraagt om een **cultuurverandering** (zie ook *Water & Maatschappelijke Verandering*). Door extreme droogtes en grootschalige wateroverlast in het verleden nemen we water serieus. Dat er schoon drinkwater uit de kraan komt en dat we op warme zomerse dagen veilig kunnen gaan zwemmen in vennen en rivieren, nemen we niet langer voor lief. We hebben allemaal geleerd ons aan te passen aan het natuurlijk watersysteem.

Meer water vasthouden en betere waterkwaliteit

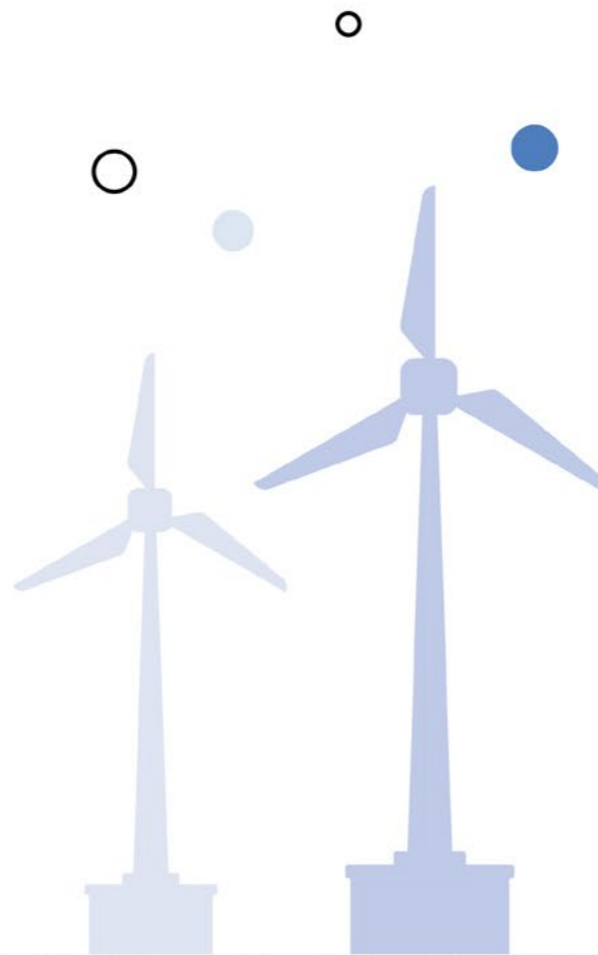
In 2040 ondersteunen we de natuur bij het vasthouden van water. Het **grondwaterpeil** in natuurgebieden en landelijke gebied is **structureel verhoogd**. Op deze manier krijgt de natuur de kans om zich te herstellen na de decennia van vervuiling en verdrukking, en kan de natuur ook in drogere tijden gezond blijven. Er is meer ruimte voor weidevogels om veilig te broeden, en dier- en plantsoorten keren terug. Het verhogen van het grondwaterpeil is niet alleen goed voor de natuur en de biodiversiteit, het voorkomt ook het verzakken van woningen en de uitstoot van CO₂. Uitdrogende veenweidegebieden in Nederland stoten CO₂ uit. Daarnaast komen er bij deze uitdroging ook andere verontreinigende stoffen vrij, die vervolgens in het oppervlaktewater terecht komen.²³ Ook in steden en dorpen wordt water beter vastgehouden, krijgt natuur meer ruimte en worden groenblauwe aders gecreëerd tussen de gebouwde omgeving en landelijke gebieden (zie *Water en de Gebouwde Omgeving*).

Omdat de waterschappen lage grondwaterstanden in stand hielden voor het gebruik van zware landbouwmachines in de landbouwsector, betrekken we de landbouwsector en boeren bij de transitie naar duurzame landbouw. In 2040 bedrijven we in (de omgeving van) veenweidegebieden een ander soort landbouw: extensief en met gewassen die tegen natte voeten kunnen (zie ook *Water & Voeding*). Boeren spelen een belangrijke rol bij het verbeteren en beschermen van water. **Biocascades** op hun landbouwgrond zuiveren water voordat het natuurgebieden in gaat. Boeren zijn eigenaar van deze processen en hebben voldoende inkomen, waardoor ze direct zijn betrokken. Zo draagt de landbouw bij aan een gezonde bodem, voorkomen we verzakkingen, behalen we sneller de klimaatdoelen, verbeteren we de water- en bodemkwaliteit en bewaren we vruchtbare landbouwgrond voor toekomstige generaties.

Wettelijke bescherming

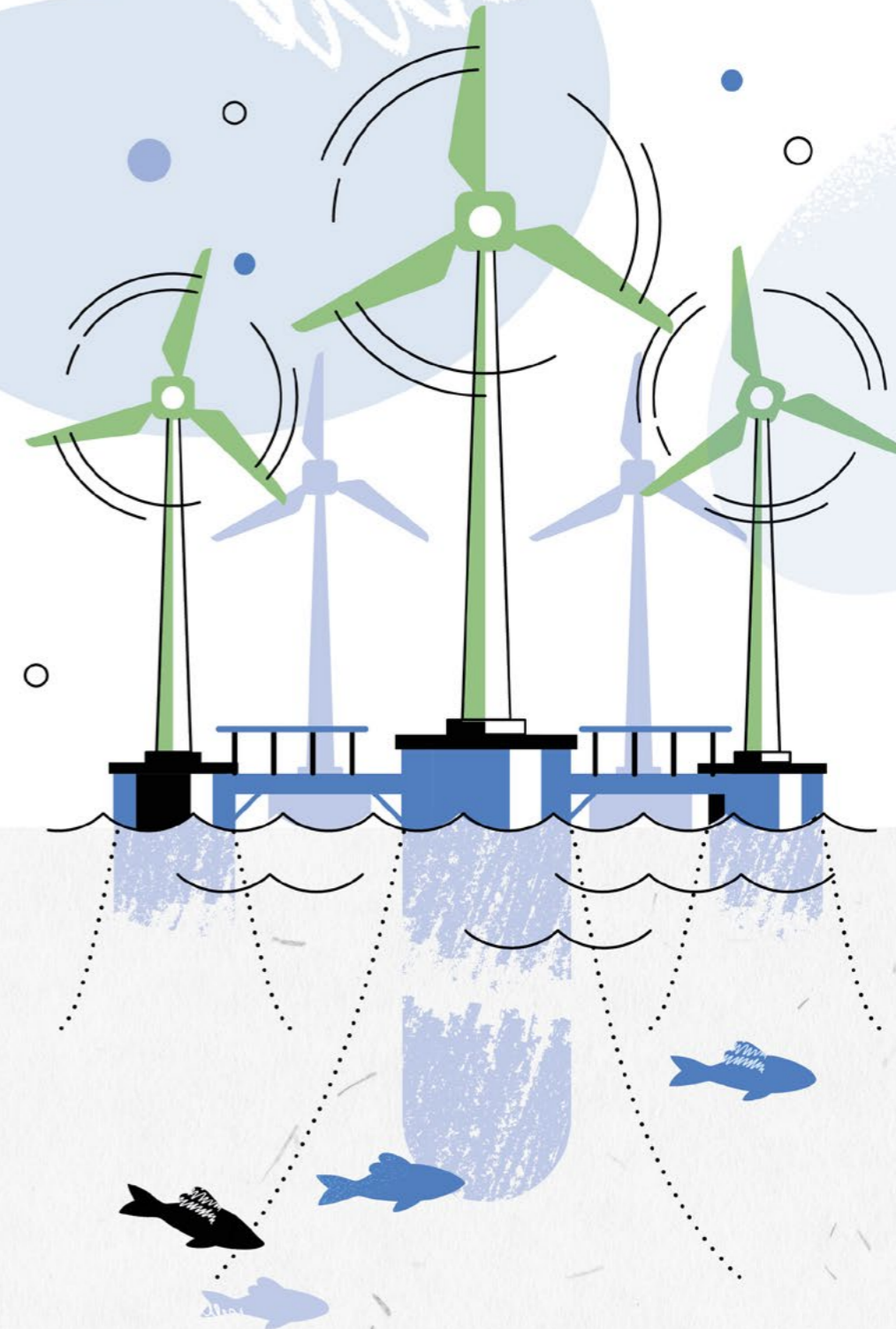
In 2040 hebben we de waterkwaliteitscrisis opgelost door een integrale benadering. We voldoen ruimschoots aan Europese KRW-normen voor waterkwaliteit. Waterschappen, bedrijven, ministeries, provincies, en gemeenten werkten samen om dit te bewerkstelligen. In 2040 is er structurele samenwerking tussen bedrijven, ministeries en decentrale overheden. Door natuurinclusieve landbouw (zie *Water en Voeding*) komen er minder meststoffen in het water terecht. Er is een streng toelatingsbeleid voor nieuwe stoffen en we hebben natuurvriendelijke oevers. Lozingen van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) zoals PFAS en medicijnresten die via afvalwater in ecosystemen terechtkomen, zorgen voor vermindering van zowel de biodiversiteit als de water- en bodemkwaliteit.²⁴ In 2040 is het ZZS-beleid geoptimaliseerd en komen deze stoffen niet langer in het oppervlaktewater. In 2040 is er strengere nationale wetgeving die het gebruik van gevaarlijke stoffen verbiedt. Deze wetgeving wordt continu up to date gehouden en de Nederlandse overheid handhaaft de wetgeving effectief. Ook zijn waterbeheerders strenger bij het afgeven van vergunningen. Op die manier pakken we vervuiling van het water bij de bron aan, en voorkomen we dat gevaarlijke stoffen in de natuur terecht komen.

De Noord- en Waddenzee beter beschermd

Het Nederlandse gedeelte van de Noordzee is wel anderhalf keer zo groot als heel Nederland. In 2040 is de Noordzee veel beter beschermd dan nu. Dat gebeurt grotendeels op internationaal niveau: we hebben afspraken over **beschermde (natuur)gebieden** met de landen die grenzen aan de Noordzee. Daarnaast wordt er in het Noordzee-akkoord veel verder vooruit gekeken dan dat eerder het geval was, en worden alle belanghebbenden actief betrokken. Zo kunnen kwetsbare soorten zich herstellen.

We hebben afspraken over windmolenparken op zee. De windmolenparken die voor 2040 op zee werden gebouwd, waren goed voor de energietransitie, maar hadden ook een (te) grote impact op de natuur op de bodem van de Noordzee. Daarom stapten we waar dat verantwoordelijk was binnen de ecologische modellen, over op **drijvende windmolenparken** zodat de energietransitie niet ten koste gaat van de natuur. De bodem waar al windmolenparken op waren geplaatst, monitoren we in 2040 goed. Op die manier kunnen we de negatieve effecten ervan op de kwetsbare en bijzondere bodemdieren zoveel mogelijk compenseren en de bodemnatuur herstellen.

De Waddenzee is in 2040 nog beter beschermd als natuurgebied dan voorheen, in het bijzonder de intergetijdgebieden. Dat is nodig, want bodemdieren en vogels zijn gebaat bij voldoende wadplaatereaal dat overspoelt tijdens hoogwater, en droogvalt tijdens

laagwater. Het onderwatergeluid van de scheepvaart is verminderd, en containerlozingen worden voorkomen met aangepaste routes boven de Waddeneilanden. Scrubberlozingen zijn verboden, en de platte oester- en zandkokerwormriffen worden actief hersteld.

Water & Voeding

Nederland is niet alleen een waterland, maar ook een landbouwland. We gebruiken veel drinkwater in de landbouw- en voedingssector, maar niet op een circulaire manier. In 2040 is dat anders: Nederland is koploper duurzaam watergebruik in de landbouw. Landbouw is een integraal onderdeel van onze omgang met water en het veiligstellen van landbouw voor toekomstige generaties, inclusief toekomstige boeren

In Nederland heeft grondwateronttrekking- en afwateringbeleid jarenlang gezorgd voor een laag grondwaterpeil (zie ook *Water, Biodiversiteit & Natuur*). Door intensieve bodembewerking droogde de bodem uit en sleet deze, waardoor er veel leven uit de bodem verdween. De waterkwaliteit verslechterde ook door het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Daarom

gebruiken we in 2040 geen bestrijdingsmiddelen meer om gewassen te laten groeien. Ook rijden we veel minder dierlijke mest uit over het land. Hierdoor is het overschot aan voedingsstoffen en gifstoffen in het kleine oppervlaktewater (rondom percelen) afgenomen, waardoor er weer een gezond zuurstofgehalte in het water is.

Doordat we minder dierlijke mest en geen kunstmest meer uitrijden, is er veel minder stikstof in het water. De landbouw draagt in 2040 actief bij aan het verbeteren van de waterkwaliteit door regeneratieve landbouw. **Regeneratieve landbouw** (voor de definitie zie *Voeding, Jonge Klimaatagenda 3.0*) is een samenwerking tussen landbouw en natuur zonder pesticidengebruik, kunstmest, krachtvoer, intensieve bodembewerking en monoculturen.²⁶ Regeneratieve landbouw betekent letterlijk het leven terugbrengen en draagt dus bij aan het herstellen van natuur én onze waterkwaliteit (zie ook *Voeding, de Jonge Klimaatagenda 3.0*). Regeneratieve landbouw zorgt voor een klimaatneutrale bodem en herstellend grondwaterpeil. De term regeneratieve landbouw is in 2040 wettelijk beschermd, net zoals

Zilte landbouw en aquacultuur

Door zeespiegelstijging, bodemdaling en verzilting is een groot deel van de Nederlandse bodem en landbouwgrond zouter geworden.²⁷ Dit is geen probleem want veel gewassen, zoals wortelen, tomaten, bieten, aardbeien en aardappelen, kunnen goed verbouwd worden op zilte grond. Op Terschelling, Texel en in de provincie Zeeland werden gewassen op zilte grond al verbouwd, maar in 2040 doen we het op grotere schaal langs de Nederlandse kust en op de waddeneilanden.

Schadelijke aquacultuur in zoet en zout water is verdwenen in 2040. Er is wel een nieuwe vorm van aquacultuur groter geworden, namelijk het verbouwen van zeewier en schelpdieren (op kleine schaal). Deze filteren stikstof, fosfaat en andere zware metalen uit het water en werken als **natuurlijke meststof** in de landbouw. Ook bevordert het kweken van zeewier, en eventueel schelpdieren, het leven onder water door onder andere zuurstof te creëren en het water minder zuur te maken en creëert het een hotspot van biodiversiteit waar oesters, mosselen en vissen kunnen leven.²⁸

biologische bouw. Dit voorkomt greenwashing. De overheid motiveert boeren om te experimenteren met regeneratieve landbouwmethoden door middel van subsidies. Boeren scholen zich om, om af te stappen van intensieve veeteelt en over te stappen naar regeneratieve vormen van landbouw. Ook komt er meer ruimte voor zij-instromers, nieuwe boeren die niet uit een boerenfamilie komen, die toegang krijgen tot grond en aan regeneratieve landbouw doen. Bovenal worden boeren **eerlijk betaald** voor natuurbeheer en een goede waterkwaliteit op en buiten hun percelen (zie ook *voeding, de Jonge Klimaatagenda 3.0*). Zowel de groothandelaren, supermarkten als de consument betalen voor voedsel echte, eerlijke prijzen.

Voedselbossen, permacultuur en stadslandbouw

In 2040 zijn overal in Nederland voedselbossen te vinden en passen we permacultuur toe. **Voedselbosbouw** en **permacultuur** maken ons landschap groen, (bio)divers en kleurrijk. In een voedselbos worden **meerjarige planten** in relatie tot elkaar aangeplant, wat een natuurlijk bosecosysteem, of microklimaat, creëert. Deze planten zijn een belangrijke voedselbron voor mens en dier. Bij permacultuur worden eenjarige en meerjarige gewassen geplant volgens de natuurlijke waterafvoer op het land. Bij beide landbouwmethodes wordt er niet geploegd of gespoten en hierdoor is het leven teruggekeerd in de bodem. De bodem werkt hierdoor als een **spons**: hevige regenval wordt door de bodem vastgehouden, zodat het regenwater bewaard blijft voor drogere tijden.²⁹ Bomen met diepere wortels brengen, in samenwerking met ondergrondse schimmels, het water terug in de diepere lagen van de bodem. Hierdoor is het gebruik van drinkwater voor irrigatie of beregening stukken kleiner voor permacultuur en is het zelfs vaak

niet nodig in een voedselbos. Door deze goede zelfregulerende waterhuishouding zijn voedselbossen en permacultuurakkers een nieuw leefgebied voor diersoorten die uit ons landschap verdwenen waren. Doordat het landschap gevarieerd is, is er meer leefruimte voor verschillende dieren en planten, met verbeterde waterkwaliteit als gevolg.

In 2040 doen we aan **stadslandbouw**. Steden zijn groene oases, vol met water, voor mens en dier (*zie ook Water & de Gebouwde Omgeving*). We gebruiken daken van gebouwen in de stad als **landbouw-dakakkers**. Het regenwater wordt hier opgevangen en gebruikt voor voedselproductie, maar wordt ook vervoerd naar groene stadsdelen. We verbouwen op kleine schaal groente en fruit in volkstuinen. De landbouw in de stad maakt ons bewust van het water dat voedselteelt kost, waardoor we ons voedsel meer waarderen en bereid zijn om er een eerlijke prijs voor te betalen.

Voedselpatroon

In 2040 hebben we een ander eetpatroon: dierlijke eiwitten zijn grotendeels vervangen door plantaardige eiwitten. Veeteelt verbruikt altijd veel zoetwater, maar plantaardige eiwitteelt veel minder.³⁰ We eten ook zeewier, een waardevolle bron van proteïne en ijzer voor mens en dier. Ons veranderde voedselpatroon heeft ook ons zoetwatergebruik in het buitenland verlaagd.³¹ Een lagere productie van dierlijke eiwitten in Nederland zorgt ervoor dat we minder voer hoeven te importeren, waarmee we onze wereldwijde voetafdruk hebben vermindert. Ook is de visserij afgenomen en waar nog gevist wordt, gelden strenge regels en is er duurzaam beheer (*zie ook Water en Economie*). In beschermde natuurgebieden wordt niet gevist en er is meer ruimte voor vispopulaties om te herstellen.

Water & de Gebouwde Omgeving

Groenblauwe stadsdelen

In 2040 wonen wij omringd door groen, water en natuur. Dit is hard nodig zodat wij om kunnen gaan met de effecten van klimaatverandering zoals toenemende hitte, bodemdaling en meer extreme perioden van droogte en wateroverlast. Bij hevige regenval houdt onze groene omgeving meer water vast en stroomt er minder water het riool of het oppervlaktewater in.³³ In hete periodes zorgt het groen dat onze gebouwen en bebouwing minder heet worden.³⁴ Dit maakt het leven in dichtgebouwde kernen prettiger. Steden zijn zoveel mogelijk autovrij (zie ook *De Jonge Klimaatagenda 3.0*), de parkeerplekken die we nog wel hebben binnen in de stad zijn aangelegd met infiltratietegels zodat regenwater alsnog de bodem kan bereiken.

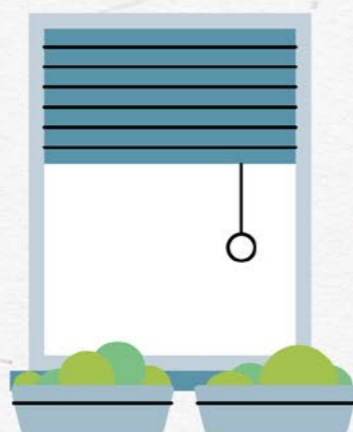
Ook de gebouwen zelf hebben we groen ingericht. Daken en gevels zijn zoveel mogelijk bedekt met beplanting, waar mogelijk in combinatie met zonnepanelen. Dit werkt verkoelend en zorgt voor regenopvang maar is daarnaast ook goed voor dieren en insecten, draagt bij aan schone lucht en de opvang van broeikasgassen. Daarnaast houden we bij de bouw en renovatie van gebouwen rekening met dieren door nest- of overwinteringsruimten aan het gebouw toe te voegen: we bouwen dus **natuurinclusief**. Zeker aan de randen van steden en dorpen worden gebouwen zo neergezet dat ze goed passen in het landschap. Het is de norm om tuinen en balkons in te richten als groene oases met veel planten en bloemen.

Het huizentekort in Nederland was in 2023 zo hoog dat we een wooncrisis hadden. Om deze op te lossen, moest er veel gebouwd worden, maar een woning bouw je niet voor een paar jaar. Deze moet ten minste 75 jaar, maar vaak meer dan 100 jaar meegaan.³² Daarom wordt met het bouwen van woningen rekening gehouden met de stijgende zeespiegel in Nederland. Omdat de Randstad een risicogebied voor overstroming vanuit de zee en de rivieren is, hebben we het merendeel van de huizen om het woningtekort op te lossen, in het hoger gelegen oosten van Nederland gebouwd. Bij het aanleggen van nieuwe straten, wijken, en woonkernen, hebben we waterhuishouding integraal meegenomen om water langer vast te houden in de bodem ipv snel afvoeren door het riool, waardoor de gebouwde omgeving in 2040 veerkrachtig is.

Er lopen meer watermassa's door onze steden en dorpen heen, zoals singels en wadi's, en deze massa's zijn aan elkaar en aan rivieren verbonden. Daardoor kan het water stromen, wat de kwaliteit en gezondheid van het water ten goede komt. Deze **groenblauwe stadsaders** maken de stad fijner om in te leven, niet alleen voor de mens maar ook voor insecten en dieren. Er is voor alle bewoners binnen tien minuten wandelen groen aanwezig. Waar voorheen auto's reden

en geparkeerd waren, is nu plek voor groen. We vinden onze weg door de stad met openbaar vervoer, via wandelpaden en via fietspaden. We hebben volkstuinen en andere vormen van stadslandbouw. Al het groen in steden en dorpen draagt bij aan de biodiversiteit, dankzij het natuurvriendelijke beheer, en we staan door onze omgeving voortdurend in contact met water. Daardoor zijn we ons ook van het belang van water bewust, en dat komt terug in ons gedrag.

Droogte en hittestress

Hoewel in Nederland aanhoudende droogte en watertekorten relatief nieuwe problemen zijn, is dit niet het geval voor veel landen en culturen op deze planeet. Waar Nederland internationaal veel kan bijdragen in de strijd tegen het water, kunnen wij op onze beurt weer veel leren hoe we ons kunnen wapenen tegen droogte, en hoe we het beste met watertekorten kunnen omgaan. In 2040 bouwen we niet langer alsof we alleen koude winters en gematigde zomers kennen, wat door klimaatverandering niet meer het geval is. Waar mogelijk (en zoals eerder genoemd) plaatsen we zo veel mogelijk groen op onze daken en straten ten behoeve van

hittebestrijding. Ook kiezen we voor andere (circulaire) bouwmaterialen die minder warmte opslaan zoals hout, en **reflectieve materialen**, met een lichte kleur of witte verf.²⁸ Bij het ontwerpen van het gebouw wordt rekening gehouden met het creëren van goede **doortocht mogelijkheden**. **Waterzuinig sanitair** is de standaard, waarmee veel water bespaard wordt.³⁵ Regenwater vangen we gecentraliseerd in de wijk op. Bij een overschot aan regenwater gebruiken we dat water voor het besproeien van tuinen in hete perioden, maar daar stoppen we mee zodra er geen overschot meer is. Drinkwater gebruiken we daar niet voor.

Leven mét het water

Door klimaatverandering is het steeds moeilijker geworden om het in alle gebieden ten alle tijden droog te houden. In de gebieden waar in extreme gevallen alsnog wateroverlast plaatsvindt, hebben we de gebouwen daar op aangepast. De bewoners hebben de mogelijkheid om schotten te plaatsen in de portalen om water tegen te houden bij hoogwater. Door naast een energielabel een **klimaatlabel** toe te kennen, is het voor de bewoners duidelijk wat voor risico's ze kunnen

lopen in hun woonomgeving. Waar het risico op heel hoogwater het grootste is, kiezen we ervoor om deels of zelfs volledig op het water te gaan wonen. Een voorbeeld hiervan is Maasbommel, waar **amfibische woningen** zijn gerealiseerd die mee kunnen bewegen als er een hoog waterpeil in de uiterwaarden van de Maas is. Op plekken waar er minder bescherming is vanuit de kust zoals rond de havengebieden, kiezen we ervoor om **drijvende huizen** te bouwen.

Conclusie

Het huidige waterbeleid van Nederland kan ons in 2040 niet langer beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering. Een stijgende zeespiegel en wateroverschot uit de rivieren zijn niet meer het enige gevaar. We moeten ook om leren gaan met langdurige droogte, verzilting, en afname van waterkwaliteit. Doordat we water onzorgvuldig en lineair gebruiken, en ons teveel laten leiden door economisch gewin, verergeren we de gevolgen van klimaatverandering. We verstoren de natuurlijke cyclus van het water, onttrekken het aan de grond, tasten de biodiversiteit aan, en vervuilen water. De gevolgen hiervan worden steeds duidelijker zichtbaar en voelbaar. De transitie naar een duurzame omgang met water is al een tijdje bezig: Ruimte voor de Rivier is een goed voorbeeld van hoe het anders kan. De omslag gaat echter niet snel genoeg: het is tijd dat de transitie naar duurzaam waterbeleid in de stroomversnelling komt.

Een andere beleidsstrategie, een systeemoplossing, vraagt om een duidelijke stip op de horizon. We moeten denken vanuit de toekomst, en daarbij de stoute schoenen aantrekken. Niet langer uitsluitend vanuit het nu redeneren, maar de moed hebben om te vragen hoe we over 17 jaar met water willen omgaan, en om vervolgens te bepalen wat we in het hier en nu kunnen doen om dat toekomstbeeld waar te maken.

Net zoals de Jonge Klimaagenda 3.0, is de Jonge Watervisie niet alleen een uitnodiging tot een gesprek, maar vooral een oproep tot actie. De keuzes die we nu maken vormen de toekomst. Laten we de keuzes maken die ervoor zorgen dat Nederland in 2040 leefbaarder, rechtvaardiger en duurzamer dan ooit is.

Colofon

De Jonge Watervisie is een uitgave van:
Stichting Jonge Klimaatbeweging
Oudegracht 60
3511 AS Utrecht
info@jongeklimaatbeweging.nl
www.jongeklimaatbeweging.nl

Tekst

Erika van der Linden
Gijs Jorna
Julian Boer
Lianne Suijten
Maryse Carbo

Matthijs Lansu
Maud Rijks
Rafaël Vos
Sander Brouwers
Sarah van Buren
Toon Zegers
Youri de Koomen
Irthe de Jong

Coördinatie

Julian Boer
Laura de Vries
Youri de Koomen
Irthe de Jong

Eindredactie

Julian Boer
Irthe de Jong

Illustraties en vormgeving

maan identity. design. content.

De Jonge Watervisie is geschreven onder het bestuur 2022 - 2023, met bestuursleden Aniek Moonen, Laura de Vries, Max Doedens, Marlou Duchateau, Tiffanie Septier, Youri de Koomen, Sandra van der Meer, en Irthe de Jong

Bronnen en voetnoten

1. Polderen is een typische manier van overleggen, die vaak in Nederland voorkomt. Als je 'poldert', ga je met veel verschillende mensen en partijen aan tafel zitten om afspraken te maken. Bij het sluiten van afspraken, moeten alle partijen dan een beetje toegeven.
2. De waterschappen zijn een onderdeel van onze overheid en zijn verantwoordelijk voor het beheer van ons water. Zo zorgen ze er bijvoorbeeld voor dat iedereen in Nederland schoon drinkwater heeft.
3. Denk aan het continu af- en aanvoeren van water; het in de gaten en in orde houden van de water- en bodemkwaliteit, inclusief biodiversiteit; en ons beschermen tegen natte voeten d.m.v. bijvoorbeeld het onderhouden van dijken.
4. Jacobs, S., Stevens, M., Schneiders, A. (2014). Ecosysteemdiensten en water. (INBO.R.2014.1987517). In Stevens, M. et al. (eds.), Natuurrapport - Toestand en trend van ecosystemen en ecosysteemdiensten in Vlaanderen. Technisch rapport. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, INBO.M.2014.1988582, Brussel. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/ecosysteemdiensten-en-water>
5. True price (2022, oktober). Principles for True Pricing - True Price. geraadpleegd op 25 februari 2023, van <https://trueprice.org/nl/principles-for-true-pricing>
6. Delgado, Anna, Diego J. Rodriguez, Carlo A. Amadei and Midori Makino.
7. Onswater. (z.d) Grondstoffen uit afvalwater. Geraadpleegd op 1 maart 2023, van <https://www.onswater.nl/onderwerpen/grondstoffen-uit-afvalwater>
8. Vewin. (2022, september). Zekerstellen van drinkwater op de korte en lange termijn. Geraadpleegd op 1 maart 2023, van https://www.vewin.nl/SiteCollectionDocuments/Nieuws-2022/Hand_out_zekerstellendrinkwatervoorziening_zonder_embargo_def%20WEB.pdf
9. De verdringsreeks bepaalt hoe het water wordt verdeeld in geval van acuut watertekort door droogte.
10. Bekker H. (2021, 16 augustus) Water moet duurder worden voor bedrijven. Binnenlandsbestuur. Geraadpleegd op 1 maart 2023, van <https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/water-moet-duurder-worden-voor-bedrijven>
11. RVO. (z.d) Wat is de energiebesparingsplicht. Geraadpleegd 1 maart 2023, van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/energiebesparingsplicht-2023/wat-de-energiebesparingsplicht-vanaf-2023>
12. van Galen, L., & Siegmund, P. (2021, Juli 15). Het regent nu harder in Zuid-limburg door klimaatverandering. KNMI. <https://www.knmi.nl/over-het-knmi/nieuws/extreme-neerslag-in-zuid-limburg>
13. Rijcken, T. (2022, June 10). Het water komt, maar wees Niet Bang. De Correspondent. <https://decorrespondent.nl/13396/het-water-komt-maar-wees-niet-bang/40349427359340-c3b03616>
14. Ministerie van Algemene Zaken. (2022, 9 december). Zeespiegelstijging door klimaatverandering. Klimaatverandering | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/zeespiegelstijging>
15. Grond in de grondwet: wat als we de natuur rechten gaven? - OneWorld. (2022, 6 mei). OneWorld. <https://www.oneworld.nl/lezen/klimaat/grond-in-de-grondwet-wat-als-we-de-natuur-rechten-gaven/>
16. Barkham, P. (2021, 26 juli). Should rivers have the same rights as people? the Guardian. <https://www.theguardian.com/environment/2021/jul/25/rivers-around-the-world-rivers-are-gaining-the-same-legal-rights-as-people>
17. UN Water and Climate Change | UN-Water. UN-Water. <https://www.unwater.org/water-facts/water-and-climate-change>; Zorgen voor schone wateren voor mens en natuur. (z.d.). European Environment Agency. <https://www.eea.europa.eu/nl/ema-signalen/signalen-2020/articles/zorgen-voor-schone-wateren-voor>
18. Een mooi voorbeeld is de Internationale Maascommissie, met Frankrijk, Luxemburg en België.
19. SIWI. (2023, 26 januari). Water cooperation | SIWI - Leading expert in water governance. SIWI - Leading expert in water governance. <https://siwi.org/why-water/water-cooperation/>
20. UN. (2022, 8 september). Progress on Transboundary Water Cooperation – 2021 Update | UN-Water. UN-Water. <https://www.unwater.org/publications/progress-transboundary-water-cooperation-2021-update>
21. Deze Kaderrichtlijn Water heeft als doel het verbeteren en waarborgen van de waterkwaliteit in de Europese Unie.
22. Rene Didde, Nederland Droogteland, Uitgeverij Lias 2021, p. 34.
23. Raad voor de Leefomgeving, 'Stop bodemdaling in veenweidegebieden', september 2020. Denk hierbij aan onder andere nitraat, sulfaat en fosfaat.
24. Unie van Waterschappen, <https://unievandwaterschappen.nl/waterkwaliteit/pfas-in-bodem-en-water/>
25. <https://wij.land/wat-is-regeneratieve-landbouw/>
26. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-dfb6daad-25e5-4319-ac35-97fba1c5555b/pdf>
27. Duarte, C. M., Wu, J., Xiao, X., Bruhn, A., & Krause-Jensen, D. (2017). Can seaweed farming play a role in climate change mitigation and adaptation?. *Frontiers in Marine Science*, 4, 100.
28. <https://www.stowa.nl/deltafacts/waterveiligheid/innovatieve-dijkconcepten/bomen-bos-en-waterbeheer>
29. https://eatforum.org/content/uploads/2019/07/EAT-Lancet_Commission_Summary_Report.pdf
30. https://eatforum.org/content/uploads/2019/07/EAT-Lancet_Commission_Summary_Report.pdf
31. Anink, D., Richtsnoer 'Specifieke gebouwlevensduur' 4-4 (2013). Utrecht, Utrecht; W/E adviseurs
32. World Wildlife Fund. (2017, mei 24). Natural and nature-based flood management: A green guide. WWF. <https://www.worldwildlife.org/publications/natural-and-nature-based-flood-management-a-green-guide>
33. Urban GreenBlue Grids. (n.d.). Hitte: Groenblauwe Netwerken. Groenblauwe netwerken voor veerkrachtige steden. <https://nl.urbangreenbluegrids.com/heat/>
34. Cijfers Waterverbruik. Drinkwaterplatform (2022, December 22). <https://www.drinkwaterplatform.nl/themas/waterbesparing/cijfers-waterverbruik/>

